

Motion till riksdagen 2011/12: MJ282

av **Jens Holm m.fl. (V)**

Minska övergödningen i Östersjön

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett omfattande helhetsgrepp över Östersjöns förvaltning med ett internationellt överenskommet slutmål för restaurering av havet.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om övergödande verksamheter kring Östersjön.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa skatt på handelsgödsel.¹
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att den ekologiska produktionen ska fördubblas till 2015 samt att konsumtionen av ekologisk mat inom den offentliga sektorn ska uppgå till minst 25 % 2015.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utveckla kantzoner och våtmarker.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en handlingsplan för minskad köttkonsumtion.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att verka för att kontraproduktiva subventioner som stöder kött- och mejeriindustrin fasas ut.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att verka för att EU:s jordbrukssubventioner avskaffas.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att endast subventioner som tillför ett tydligt mervärde för miljön och bidrar med andra kollektiva nyttigheter ska få finnas kvar.

Fel! Okänt namn på

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att genomföra rekommendationerna i rapporten Biologisk mångfald i rinnande vatten och vattenkraft – En uppföljning.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att storskalig boskapsuppfödning och hög köttkonsumtion tas upp inom ramen för Helcomarbetet och EU:s Östersjöstrategi.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa nationella förbud mot fosfater i tvätt- och maskindiskmedel.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att inom ramen för Helcom och EU verka för effektiva reningssystem för utsläpp från industrier, jordbruk och hushåll, hållbarare resande samt understödja utvecklingen av förnybar energi.

¹ Yrkande 3 hänvisat till SkU.

Bakgrund

Östersjön är ett mycket hotat hav. De fyra största hoten mot havet är övergödning, överfiske, farliga ämnen samt havstransporter. Det finns många orsaker till att Östersjön är extra känsligt. I och med att havet är omringat av land och att nio länder samsas om det blir påfrestningen extra stort. Avrinningsområdet är drygt fyra gånger så stort som havet och för med sig näring och föroreningar ut i Östersjön. Detta i kombination med dåligt vattenutbyte, brackvattenhavets speciella egenskaper samt dess geologiska unga ålder gör situationen exceptionellt besvärlig.

Allt tyder på att den mänskliga aktiviteten kring Östersjön kommer att öka, vilket kommer att medföra ytterligare påverkan på det redan så känsliga havet. Vi anser att det krävs ett mer omfattande helhetsgrepp över Östersjöns förvaltning med ett internationellt överenskommet slutmål för restaureringen av havet. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Övergödning

Övergödningen brukar anges som det enskilt största hotet mot Östersjöns överlevnad. Näringsämnen från jordbruk och avlopp övergöder Östersjön, vilket resulterar i att mängden organiskt material ökar. Även trafikens och sjöfartens kväveutsläpp har en stor påverkan på övergödningen. Då överproduktion av organiskt material överstiger den normala konsumtionen räcker inte syret till för att bryta ned det organiska materialet. Resultatet är syrebrist, minskad mängd bottenlevande djur och läckage av fosfor från syrefria sediment.

Övergödningen leder även till igenvuxna vikar, krympande vattenytor och periodvis extrem algblooming. Trots betydande insatser har utsläppen av fosfor och kväve till vatten inte minskat tillräckligt. Tidigare delmål om att minska utsläppen av kväve med 30 procent samt fosfor med 20 procent till 2010 har inte uppnåtts. Med nuvarande politik kommer sannolikt inte heller miljö kvalitetsmålen ”Ingen övergödning” och ”Levande sjöar till 2020” att uppnås. Det krävs kraftfullare insatser än hittills för att få ned utsläppen av kväve och fosfor. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Jordbruket är den enskilt största källan till övergödningen i Östersjön. Varje år tillförs 15 000 ton fosfor marken från det svenska jordbruket och 200 000 ton kväve, varav det mesta kommer från handelsgödsel. Produktionen av livsmedel och konsumtion av detsamma står idag för 70 procent av både kväve- och fosfortillförseln i Sveriges omgivande hav. Med rätt politik finns det inom jordbruket stor potential att minska utsläppen. Vi vill därför införa skatt på handelsgödsel (se vidare i Vänsterpartiets budgetmotion 2011/12:Fi243). Intäkterna ska oavkortat gå tillbaka till jordbruket genom stöd till miljöätgärder. På så sätt sätter man ett pris på utsläppen samt genere-

Fel! Okänt namn på

rar ekonomiska resurser till miljöarbete inom jordbruket. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Inom ekologisk produktion används inte vare sig handelsgödsel eller bekämpningsmedel. Enligt färsk forskning från Sveriges lantbruksuniversitet medför rätt utförd ekologisk odling mindre avgångar av kväve och fosfor (Wivstad m.fl. ”Ekologisk produktion – möjligheter att minska övergödning”). Vänsterpartiet vill därför av bl.a. detta skäl kraftigt öka den ekologiska produktionen. Det är djupt beklagligt att regeringens mål om 20 procent certifierad ekologisk jordbruksmark inte uppnåddes till 2010. Vänsterpartiet vill att den ekologiska produktionen fördubblas till 2015 samt att konsumtionen av ekologisk mat inom den offentliga sektorn ska uppgå till minst 25 procent 2015. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vi vill bland annat ha ett ekonomiskt stöd för ekologisk produktion, informationskampanjer och ökad ekologisk upphandling.

Inom det konventionella jordbruket finns också stor potential att minska utsläppen. Vi vill exempelvis att lantbrukare ska uppmuntras att utveckla kantzoner och, där det lämpar sig, våtmarker som ska kunna fånga upp näringen. Därutöver ska jordbrukssektorn områdesvis genom t ex våtmarker, dammar, musselodlingar och syresättning åläggas att reducera bidraget av närsalter till havet utifrån sin andel av den totala belastningen. Enskilda jordbrukare bör kunna välja de metoder som ger störst miljönytta oavsett var i systemet åtgärderna utförs. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen tillkänna.

En ständigt ökande köttkonsumtion har ytterligare spätt på utsläppen av näringsämnen och förvärrar övergödningen. Så kallade djurfabriker med stora utsläpp till mark och vatten är ett stort hot mot Östersjöns framtid, något som nu senast har understrukits av dokumentären ”Vårt grisiga hav” (SVT den 15 maj 2011). Köttkonsumtionen i Sverige har ökat med 50 procent sedan 1990. Detta är en ohållbar utveckling både för Östersjön och för klimatet. Vi föreslår att regeringen antar en handlingsplan för minskad köttkonsumtion som innehåller mätbara mål och tydliga styrmedel. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Regeringen ska också verka för att kontraproduktiva subventioner som stöder kött- och mejeriindustrin fasas ut. Detta står i enlighet med vad man kom fram till under FN-mötet om biologisk mångfald i Nagoya 2010. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

I övrigt ber vi att få hänvisa till vår motion 2010/11: MJ392 om minskad köttkonsumtion.

Internationellt arbete för Östersjön

EU:s jordbrukssubventioner går i stor utsträckning till stora jordbruksverksamheter med omfattande påverkan på Östersjön. Exempelvis bidrar EU:s subventioner till att lantbrukare kan använda en ännu större mängd insatsvaror, t.ex. konstgödsel och bekämpningsmedel. När Polen och de baltiska sta-

terna numera har tillgång till EU:s jordbrukssubventioner ökar risken för en ökad användning av bekämpningsmedel samt en centralisering av produktionen till storskaliga anläggningar, inte minst för intensivuppfödning av djur. Detta kommer att leda till ökade utsläpp av inte minst kväve och fosfor från jordbruken i Polen och de baltiska länderna. Varje år betalar EU ut 11,6 miljarder kronor i jordbrukssubventioner till länderna runt Östersjön. Enligt Världsnaturfonden, WWF, går 90 procent av dessa bidrag till verksamheter som kan öka näringsläckaget till Östersjön. Enligt en beräkning från forskningsprojektet Mare, Stockholms universitet, skulle utsläppen av näringsämnen till Östersjön öka med 50 procent om alla Östersjöländer låg på samma djurtäthet och tekniska nivå som det danska jordbruket ("EU-bidrag kan öka utsläppen", Dagens Nyheter den 10 juli 2007). Svenska regeringen borde verka för att EU:s jordbrukssubventioner avskaffas. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Så länge som subventionerna finns kvar borde de endast betalas ut till de jordbruksverksamheter som tillför ett tydligt mervärde för miljön och bidrar med andra kollektiva nyttigheter. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. EU:s Östersjöstrategi och Helsingforskommissionen, Helcom, är utmärkta internationella forum för att verka för ett renare Östersjön. I synnerhet genom Helcoms Handlingsplan för Östersjön, *Baltic Sea Action Plan*, förbinder sig de nio Östersjöstaterna att vidta konkreta åtgärder för Östersjön, exempelvis målet om att uppnå en "god ekologisk status" i Östersjön senast 2021. Att minska övergödningen är ett av de prioriterade områdena inom Handlingsplanen för Östersjön. Vänsterpartiet välkomnar självklart arbetet inom Helcom, men oroas av att det går för långsamt och att svenska åtgärder dröjer. Med tanke på det kritiska läget för Östersjön måste Sverige intensifiera arbetet med EU:s Östersjöstrategi och inom Helcom. Arbetet måste handla om att Sverige både blir bättre på att uppfylla sina åtaganden och samarbetar mer konkret med andra Östersjöländer. Sverige bidrar med de näst största utsläppen av kväve och fosfor till Östersjön, endast Polen släpper ut mer. Vårt ansvar är därför extra stort. Även om Sverige kommit långt jämfört med de flesta andra Östersjöländer framstår övergödningen som ett stort problem även för Sverige.

Handlingsplanen för Östersjön kräver också att åtgärder vidtas för fysisk restaurering och för att återskapa naturliga bestånd av vandringsfisk i Östersjöns tillflöden. Vi vill hänvisa till miljö- och jordbruksutskottets rapport *Biologisk mångfald i rinnande vatten och vattenkraft – En uppföljning* (2011/12, RFR1) och de rekommendationer som där tas upp avseende vattendomar och restaurering av vattendrag. Vi förväntar oss att regeringen skyndsamt tar tag i dessa rekommendationer. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Enligt Världsnaturfondens "Baltic Sea Scoreboard 2011" hamnar alla Östersjöländer i botten avseende åtgärder för att komma tillrätta med övergödningen. De växande utsläppen från stora djuruppfödningar är ett exempel på områden som hittills inte uppmärksammats tillräckligt. Sverige borde därför verka för att problemen med storskalig boskapsuppfödning och hög köttkonsumtion tas upp inom ramen för Helcomarbetet och EU:s Östersjöstrategi och

Fel! Okänt namn på

att konkreta åtgärder tas fram för att minska fenomenets negativa effekter på Östersjön. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Sverige har sedan 2008 respektive 2011 förbud mot fosfater i tvätt- och maskindiskmedel. Ett förbud inom EU förbereds och kommer troligen att träda ikraft om några år, men Sverige borde hjälpa enskilda länder att skyndsamt införa nationella förbud. Det skulle kunna skynda på EU-processen samt underlätta för även Ryssland att få ett fosfatförbud för tvätt- och diskmedel. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Inom ramen för Helcom och EU borde Sverige också hjälpa länder kring Östersjön, i synnerhet Ryssland, att skynda på utbyggnaden av effektiva reningssystem för utsläpp från industrier, jordbruk och hushåll. Ökad kraft måste läggas på ett hållbarare resande mellan Östersjöländerna. Sverige borde understödja utvecklingen av förnybar energi för att undvika anläggningar som den stora oljeskifferanläggningen utanför Narva, Estland. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stockholm den 19 september 2011

Jens Holm (V)

Torbjörn Björlund (V)

Hans Linde (V)

Jonas Sjöstedt (V)

Siv Holma (V)

Kent Persson (V)